EEN CONFLICT TUSSCHEN AMSTERDAM EN DE
STATEN-GENERAAL OVER SURINAME
IN 1774 en '75

DOOR

C. K. KESLER

I.

Het is bekend, dat, tenzij buitengewone omstandigheden het noodig maakten, in den tijd van de Republiek der Vereenigde Nederlanden de zaken van staat en die van de koloniën gewoonlijk niet met groote snelheid afgehandeld werden. Het uiterst samengestelde bestuur, het ontbreken van centraal gezag met voldoende macht en sterken invloed en vooral de behoefte van ieder bestuurslichaam en van iederen regent, om koninkje in eigen kring te spelen en daar geen vreemde inmenging te dulden, dat alles bracht telkens conflicten van meer of minder ernstigen aard teweeg. Vooral burgemeesteren van Amsterdam hebben deze nogal eens veroorzaakt en toegeven deden zij in den regel niet, tenzij zij door maatregelen, als die van Willem II in 1650 daartoe gedwongen werden. En de overige steden van Holland mochten al eens tegenspartelen, wat Amsterdam wilde, was vrijwel wet in Holland en, wat Holland wilde, moest in de Republiek geschieden. Want daar zat het geld, dat de macht verschafte. En in Amsterdam zei de goê gemeente: „De Heeren moeten het maar weten”, en liet met vertrouwen, — een vertrouwen, dat gedurende vele jaren volkomen gerechtvaardigd was, — de leiding der zaken van haar stad aan de Heeren over. Die Heeren, dat waren in hoofdzaak de burgemeesters, die door familieverwantschap invloed hadden in alle kringen van hun stad, in hun gewest en ver daarbuiten. En onder die burgemeesters was er in

den regel één, die door zijn persoonlijke bekwaamheden, door zijn regeerderstalenten feitelijk de leiding van het bestuur in handen had, die het magnificat bezat. Zoo was het gedurende de 17e en de eerste helft der 18e eeuw. De revolutionaire bewegingen, die leidden tot de verheffing van Willem IV hadden dien toestand eenigszins, maar toch niet beduidend veranderd. Voortaan moesten de Heeren, zij het ook schoorvoetend, rekening houden met de wenschen en inzichten van den middenstand. Hadden zij tijdens Willem II en Willem III alleen het oog te houden op de Oranje-partij, sedert ongeveer 1750 eischte de vroeger zoo volgzaam klasse der winkeliers en kleine kooplieden eveneens hun aandacht. Tusschen die twee vuren geplaatst, hebben de regenten in Amsterdam zich nog bijna een halve eeuw weten staande te houden en zich doen gelden, wanneer zij dat noodig achtten. Dat bleek o.a. in 1774, toen de toestand in Suriname buitengewone maatregelen noodig gemaakt had.

Het steeds driester optreden der wegloopers leverde een voortdurend gevaar voor de kolonie op. Amsterdam stelde daarin bijzonder belang, vooral sedert het in 1770 door het uitkopen der familie Van Aerssen vrijwel alleen eigenaar geworden was. Op verschillende wijzen had men beproefd, de Marrons ten onder te brengen. Toen dit niet gelukte door het nu en dan uitzenden van boschpatrouilles, was in 1770 het z.g. corps van vrijnegers opgericht. Daar dit echter weinig nut bleek te hebben, was het in 1772 gereorganiseerd en veranderd in het Corps Jagers, dat tot het midden van de 19e eeuw in stand bleef. Vooral onder de leiding van Friderici, den lateren Gouverneur, heeft dit uitstekende diensten gedaan, maar het was toch niet sterk genoeg, om aan het steeds dreigende gevaar van de zijde der Marrons een einde te maken. Bovendien waren de Jagers, zelf negers, bij de weggelopen slaven buitengewoon gehaat, zoodat hun optreden de laatsten telkens tot feller actie prikkelde. Het kwam het bestuur van Suriname in 1772 dan ook wenschelijk voor, versterking van de krijgsmacht uit Holland aan te vragen.

Zoolang mogelijk had men daarmede gewacht; de ervaringen in vroegere jaren met de z.g. Staatsche troepen opgedaan, waren niet van de aangenaamste geweest. Ongeveer een kwart-eeuw vroeger, in 1750 waren de drie Commissarissen, die in opdracht hadden, „om onderzoek naar de onlusten en oneenigheden in deze colonie te doen” gekomen met een troepenmacht van 400 man. Behalve de extra kosten, die dit medebracht, waartoe belasting-verhooging in Suriname noodig werd, lagen bij velen de heftige onaangenaamheden tusschen den commandant, Baron Van Verschuer en den Commandeur van de z.g. Societeits-troepen, den w. d. Gouverneur Crommelin, nog versch in het geheugen. De Gouverneur Jan Nepveu, tijdens die troebelen tweede Secretaris van het Hof van Politie, was er van nabij in betrokken geweest. Met groot enthousiasme zal hij dan ook de zending der hulptroepen niet aangevraagd hebben, maar, toen het verzoek om hulp afgezonden werd, was de toestand in de kolonie werkelijk dreigend. Benden Marrons stroopten tot in de nabijheid van Paramaribo.

Directeuren der Societeit pleegden overleg met de Staten-Generaal en den Stadhouder, die sedert 1747 Opperdirecteur der beide Compagnieën met aandeel in de winst en het recht tot benoeming van ambtenaren was. Het resultaat dezer besprekingen was, dat besloten werd, een expeditie-corps van ongeveer 800 man onder bevel van den Kolonel Louis Henri Fourgeoud naar Suriname te zenden. Wat zijn militaire bekwaamheden en ervaring in dergelijke expedities betreft, was Fourgeoud zeker de ware man, om de hem opgedragen taak tot een goed einde te brengen. Als kapitein had hij reeds in het expeditie-corps, dat onder bevel van den Kolonel De Salve in 1763 uitgezonden was, om den beruchten slavenopstand in Berbice te dempen, ondervinding opgedaan en daar uitstekend gediend. Zijn instructie echter en zijn persoonlijke geaardheid gaven er aanleiding toe, dat in Suriname nieuwe moeilijkheden gevoegd werden bij die, welke men daar reeds had ¹⁾. Bovendien was daar de toestand be-

¹⁾ Zie omtrent deze moeilijkheden, het artikel „Vreemdelingen in het West-Indische Gids IX

langrijk gewijzigd, sedert de missive met het verzoek om hulp door den Gouverneur Nepveu was afgezonden.

In September 1772 was een der voornaamste schuilplaatsen der Marrons, Boekoe, het kamp van den beruchten aanvoerder Baron door den kapitein Mayland met medewerking van Friderici en zijn zwarte jagers genomen. De volgende maand teekende Nepveu in zijn dagboek aan: „De meeste wegloopers zijn van elkander af, zoeken bij troepjes een goed heenkomen en moeten zich bij gebrek aan vivres, met cabbes en boomvruchten vergenoegen, die echter weinig te vinden zijn.” Hoewel, zooals latere gebeurtenissen bewezen, zoowel het Bestuur als de ingezetenen den toestand wel wat al te optimistisch inzagen, is het verklaarbaar, dat men onder die omstandigheden, alles behalve reikhalzend meer naar de komst der hulp-troepen uitzag. Inmiddels waren deze in de Republiek uit verschillende garnizoenen te zamen gebracht en in twee oorlogschepen reeds naar Suriname onderweg. Onder de, onder Fourgeoud dienende, officieren was o.a. de kapitein Stedman, die verzocht had van de Schotsche Brigade, waarbij hij diende, bij het expeditie-corps gedetacheerd te worden. Zooals bekend is, gaf deze later een beschrijving van Suriname en een verhaal van de tochten in het binnenland in het licht.

De troepen kwamen Februari 1773 te Paramaribo aan en weldra begonnen daar de moeilijkheden. Krachtens zijn instructie beschouwde Fourgeoud zich als commandant van de geheele troepenmacht in Suriname en was er de man niet naar, om zich gewillig erin te schikken, onder den Gouverneur te staan. Andere verschilpunten kwamen daar weldra bij. Fourgeoud was uitgezonden voor een actief optreden, het lievelingsdenkbeeld van Nepveu daarentegen was, door het militair cordon de kolonie te-
Westindische leger” door S. Kalff in de Juli/Augustus aflevering van dit tijdschrift.

Uitvoerig worden deze ook behandeld in J. Walbees, *Geschiedenis van Suriname*, en in J. G. Stedman, *Narrative of a five years' expedition against the revolted negroes of Surinam*. London 1796.

Een Hollandsche vertaling van het laatstgenoemde werk zag in 1799 het licht onder den titel: *Reize naar Suriname en door de binnenste gedeelten van Guiana*. (Zie *Vreemdelingen enz.*, blz. 174).

gen aanvallen van vijanden uit het binnenland te beveiligen. Sedert het midden der eeuw was men reeds met de vestiging daarvan bezig geweest. Het zou loopen langs het Oranjepad tusschen de Saramacca en de Suriname-rivier en vandaar naar de kust. Volgens de kaart voorkomende in het werk van Ph. Firmin van 1770 was er toen een gedeelte van voltooid, n.l. het zooeven genoemde Oranjepad, van de Saramacca naar de plantage Rama aan den linkeroever van de Suriname-rivier met het vervolg ervan aan de overzijde dezer rivier van La Providence tot den oorsprong van de Tempatikreek. De rest, loopende evenwijdig aan de Commewijne tot den mond van de Motkreek, wenschte Nepveu nu te voltooiën.

Bij dit verschil in inzicht omtrent de wijze, waarop de kolonie tegen de Marrons beveiligd moest worden, voegde zich weldra een andere moeilijkheid. Met de Saramaccaner boschnegers was 19 September 1762 onder het bewind van den Gouverneur Crommelin een soort vredesverdrag gesloten, waarbij zij erkend werden als vrije leden, naar willekeur hun woonplaatsen mochten kiezen, mits zij op voldoende afstand van de plantages bleven en zich verbonden, weggelopen slaven tegen vastgestelde premies uit te leveren. Tot dusver was de verhouding tusschen deze boschnegers en de blanken vrij bevredigend geweest kort na de aankomst der hulptroepen echter dreigden er moeilijkheden te ontstaan.

Fourgeoud, die sedert zijn aankomst in Suriname weinig voor zijn troepen te doen vond, had aanvankelijk het voornemen gehad, ze voorloopig maar over de buitenposten te verdeelen, om ze althans uit de stad te verwijderen. Als reden daarvoor gaf hij op: „alsoo se aan Paramaribo door Debauches vrij meer onbequaam en buyten staat raakten.” Daarna besloot hij Maart 1775 terug te keeren, waarop het Hof van Politie hem verzocht, indien er werkelijk oneenigheden met de Saramaccaners mochten uitbreken, tegen hen op te trekken. Fourgeoud weigerde dit beslist op grond zijner instructie, die hem opdroeg, „om tegen de wegloopers, niet tegen hen, met wie vrede gemaakt was, te ageeren.” Ten slotte maakte een

gevoelige nederlaag der Societeits-troepen in Juni 1773 actief optreden tegen de Marrons noodzakelijk, waarna eindelijk de gewenschte samenwerking tusschen Gouverneur en Commandant voor eenigen tijd tot stand kwam. Nepveu begaf zich persoonlijk naar Fourgeoud, „om sig cordatelijk wegens de saake en omstandigheden te explicceeren, 't welk van verseekeringe van onderlinge vriendschap en cordaatheit wegens de behandeling der saake is gevolgt”. Hoewel er later nog genoeg strubbelingen voorkwamen, werden nu de „saaken” krachtig aangepakt en, nadat in Januari en Februari 1775 versterking uit Holland was aangekomen onder bevel van den overste Siborg werd in Augustus het dorp Gado-Sabi der boschnegers veroverd waarna de gevaarlijkste aanvoerders met hun volgelingen over de Marowijne vluchtten. Dit veroorzaakte nu weer moeilijkheden met de Fransche naburen en gaf aanleiding tot nieuwe oneenigheid tusschen Fourgeoud en Nepveu. De eerste stelde voor, eenvoudig over de Marowijne te trekken en de Marrons desnoods op Fransch grondgebied te verdelgen; de Gouverneur durfde de verantwoordelijkheid voor zoo'n krassen maatregel niet op zich nemen. Voorloopig liet men hen dus daar met rust en de toestand was ten slotte zoo geworden, dat, wat er van de troepen nog over was, in April 1778 kon vertrekken. Het cordon was inmiddels ook, zij het zeer gewijzigd, tot stand gekomen, maar het was een rijke bron van onaangenaamheden in Suriname geweest. Fourgeoud en de Raad van Politie waren ertegen, Nepveu, de Directeuren der Societeit, de Staten-Generaal en Willem V waren ervoor. De verdeeldheid erover was eenmaal zelfs zoo hoog gelopen, dat de Commandant van den Stadhouder in October 1776 den uitdrukkelijken last ontving, zich van bemoeiingen ermede te onthouden en maatregelen ervoor geheel aan den Gouverneur over te laten.

De zending van het expeditie-corps was dus een aanleiding tot allerlei twisten en verdeeldheden in Suriname geweest. In het moederland veroorzaakte de betaling der extra kosten een conflict tusschen de stad Amsterdam

aan de ééne zijde, de Staten van Holland en de Staten-Generaal aan de andere zijde. Onder den indruk van de eerste alarmeerende berichten uit Suriname was er geenerlei oppositie geweest tegen het zenden van de eerste bezending troepen in 1772. Toen deze echter door ziekte en verliezen in sterkte zoozeer verminderd waren, dat nieuwe hulptroepen noodig schenen, schreef Willem V aan de Staten-Generaal en verzocht, te overwegen, „of versterking der krijgsmacht in Suriname noodig was en, of de Staatsche troepen al of niet behoorden te worden teruggeroepen.” Dit schrijven werd in de Staten-Generaal behandeld en het gevolg der besprekingen was de zending der versterkingen onder den overste Siborg. De kosten hiervan moesten over de provinciën omgeslagen worden en hiertoe was de machtiging der verschillende Gewestelijke Staten noodig. Voor het verkrijgen hiervan was de stem der verschillende leden daarvan noodzakelijk en nu gaf de van de meerderheid afwijkende meening van Amsterdam tot eidelooze correspondentie aanleiding.

27 September 1774 werd de zaak in de vergadering der Staten van Holland behandeld. Amsterdam gaf daarbij te kennen, dat het de zending van nieuwe troepen niet noodig achtte, daar de rust in Suriname volkomen hersteld was. Dit was niet juist, want eerst in het volgende jaar werd een beslissend voordeel op de Marrons behaald. Blijkbaar waren, in verband natuurlijk ook met de gebrekkige verbinding tusschen kolonie en moederland, de Amsterdamsche burgemeesters nog onder den indruk van de verwoesting van het dorp Boekoe in 1772, terwijl uit de gevoerde correspondentie blijkt, dat zij van de slechte verstandhouding tusschen Nepveu en Fourgeoud toen nog onkundig waren. Dat het uitgezonden expeditiecorps tot dusver nog niet veel had uitgevoerd en hard achteruitging, was hun dus eveneens onbekend. De afgevaardigden van Amsterdam in de Staten van Holland verklaarden zich daarom tegen het zenden van versterking.

Toen deze inmiddels toch gezonden werd, liet de stad haar macht gevoelen, door te verklaren, in de betaling der kosten niet te zullen bijdragen. Dit was een sterk machts-

middel van het Bestuur der stad, om zijn wil door te drijven. Geld was er in Amsterdam, ook voor Suriname in overvloed beschikbaar. Nog in 1770 had de stad f 700.000 betaald voor overname van het aandeel der familie Van Aerssen in de Societeit en vier jaar later sloten Directeuren nogmaals een leening van f 700.000 à $2\frac{1}{2}\%$ met de stad af. Een bedrag van f 139.220, dat Amsterdams aandeel in de kosten der expedities beliep, kon dus voor de stad geen bezwaar zijn. Zij wilde zich eenvoudig niet laten overstemmen, waartoe de staatsregeling der Republiek haar in zeker opzicht het recht gaf. Bovendien waren de Burgemeesters, vooral de voorzittende Burgemeester Mr. Egbert de Vrij Temminck niet buitengewoon geneigd, zich bij een besluit, dat op aandrang van den Stadhouder door de Staten-Generaal genomen was, zonder verzet neder te leggen. Mr. Egbert de Vrij Temminck had sedert 1733 zitting in de vroedschap, waarin hij waarschijnlijk door invloed van zijn grootvader van moederszijde, Egbert de Vrij, die Raad en Oud-Schepen was, gekomen was ¹⁾. De Temmincks komen niet voor als leden der vroedschap van Amsterdam, wel de familie De Vrij. Dit laatste zal wel de reden geweest zijn, dat Mr. Egbert Temminck bij zijn familienaam dien zijner moeder aannam. Bij de woelingen in 1748, toen Willem IV de wet in Amsterdam en enkele andere steden verzette, was hij in zijn bedieningen gehandhaafd, maar ging na den dood van den Prins tot de oppositie over.

(Slot volgt)

¹⁾ Het was in Amsterdam gebruik, jaarlijks vier schepenen te benoemen. Deze werden daardoor tevens kandidaten voor het burgemeesterschap in volgende jaren. Vóór 1748 was het regel, dat ieder der vier burgemeesters één schepen aanwees. In 1752 werd een correspondentie opgericht, waarvan verschillende magistraatspersonen in Amsterdam lid waren en, waardoor de invloed van burgemeesters op de benoeming van schepenen nog versterkt werd. Mr. De Vrij Temminck nam deel aan die overeenkomst aan wier invloed het te danken was, dat hij niet alleen zelf unaniem voor het volgende jaar tot burgemeester herkozen werd, maar ook, dat Mr. W. G. Deutz tegen hen wensch der Gouvernante in het college van burgemeesters werd opgenomen. De laatste, de bekende bankier, die de eerste negotiatie ten behoeve van Suriname tot stand bracht, was door De Vrij-Temminck naar voren geschoven, wat begrijpelijk wordt door de familie verwantschap, die er bestond tusschen de families Temminck en Deutz.